

що нагадує лицарський щит. Внизу винесений вперед контрфорс також було заплановано під установлення статуї Вільгельма Рентгена, хоча потім її так і не було встановлено. Характерним також є використання значної кількості вікон різного розміру не тільки для освітлення приміщень, але й як елемент геометричного оздоблення.

До історично-культурного надбання, яке зберігається усередині будівлі, відносяться як інтер'єр конференц-зали, так і окремі артефакти. До них відносимо дошку з першої Рентген-академії, заснованої С. Григор'євим, а також книги з його власної бібліотеки, зокрема з факсимільними підписами. Вони були подаровані спеціалізованій бібліотеці інституту удовою вченою.

Отже, будівля Інституту медичної радіології та онкології імені С. П. Григор'єва нині офіційно має статус пам'ятки архітектури, а фактично її можна вважати й пам'яткою культури. Безумовно, є усі підстави включити цю будівлю до міських туристичних маршрутів різної спрямованості, наприклад: Харків науковий, Харків архітектурний, історія вулиці Пушкінської і т.д.

Н. В. Бабкова

ФЕЛІНОЛОГІЧНІ ТРАДИЦІЇ У ВІТЧИЗНЯНИХ МУЗЕЯХ

Задучення тварин до охорони музейних колекцій має давні традиції. На території Східної Європи використання котів відоме з 60-х рр. XVIII ст. — їх головна функція полягала в знешкодженні гризунів, що псували мистецькі колекції. Проте, з часом, ставлення до цих представників роду ссавців трансформувалося, і коти стали більше виконувати роль своєрідного «фетишу» музейного закладу. В останні десятиліття музейні коти виступають не так захисниками фондів колекцій, як своєрідною PR-технологією конкретних установ. Не минули ці традиції і музеїв України, що активно популяризують та рекламують своїх котоспівробітників.

Перша згадка про kota як працівника музею відноситься до початку 90-х рр. XX ст. Тоді до музею-садиби І. П. Котляревського в Полтаві самовлаштувався кіт Яша; він не пропускав жодної екскурсії і завжди зустрічав гостей на ганку будинку. Кіт настільки зачарував американську журналістку і фотографа Тетяну Д'авінйон, що отримав власну фотосесію. Один зі знімків Яші, під назвою «Кот Ляревського», увійшов до складу фотоальбому «Simply Ukraine — Просто Україна», який вийшов друком у 1998 р. Як частина окремої фотовиставки, світлина музейного kota об'їздила масу країн, публікувалася на обкладинках журналів і зрештою прославила «фотомодель» якщо не на весь світ, то принаймні на всю країну. З 2016 р. функції музейного kota в садибі виконує кіт Пуша, який також виявляє неабияку цікавість до музейних заходів.

Справжнім ветераном музейної праці є кішка Гапа, що вже 17 років мешкає в Чернігівському історичному музеї В. В. Тарновського. Гапа виконує подвійну функцію: вночі охороняє музей, а вранці зустрічає працівників та відвідувачів музейного закладу. Кішка товариська, тож не пропускає жодної нагоди вийти до людей — чи то екскурсія, чи то обов'язкова нарада щопонеділка у колективу музею. Гапа дуже обережна з експонатами: придивляючись до них, не нюхає, не облизує і не треться об них. Працівники дуже цінують товариство своєї котоспівробітниці, тому коли представниці роду *Felis silvestris catus* виповнилося 10 років, зробили їй подарунок — календар з фотографіями кицьки.

По сусідству з Гапою, але вже в Чернігівському обласному художньому музеї імені Г. Галагана та в Музеї сучасного мистецтва «Пласт-Арт» мешкають кішки Муся і Буся. Перша, шестирічна пухнаста красуня, любить прогулятися по виставковим залам і роздивлятися картини та скульптуру. Кожного ранку вона сидить на червоній доріжці на сходах та зустрічає гостей художнього музею. Муся — це музейна муза. Вона створює в закладі затишок і заманює сюди туристів. Любить, коли на виставки приходять діти. До них заграє. І любить, коли тут проходять концерти. Не минає жодного. Але головна робота Мусі — охороняти культурні цінності від мишей і пацюків. У кішки є навіть особиста посадова інструкція, у якій зазначено, що всі працівники музею повинні її годувати та доглядати. Через це у Мусі є власна полицка у холодильнику для музейного персоналу. Кішку підгодовують усі працівники закладу.

Другу представницю котячих до музею «Пласт-Арт» приніс директор Борис Дедов з дому. Вдома не було кому за нею доглядати, тому і вирішив оселити її на роботі. Кішку полюбили і працівники, і відвідувачі. Тварина чергує з вахтером, бавиться у виставкових залах. А іноді сідає й дивиться на картини, а цей процес може тривати і по півгодини.

Ще один кіт, що перейшов від власників до музею, проживає у меморіальному музеї композитора Станіслава Людкевича. За заповітом дружини митця, Зиновії Костянтинівні, кіт, як і все сімейне майно, закріпився за музеєм. Відповідно, котик Зесько почуває себе повним господарем садиби і любить, коли приходять відвідувачі. Особливо шанує дітей та полюбляє слухати їхню гру на піаніно.

Існують коти, які самі прийшли до музейних установ і залишилися там виконувати функції охоронців. Так, у 2019 р. в штаті Дніпропетровського національного історичного музею з'явився співробітник Семен Парфентієвич, а простіше — кіт Семен. За 170-літній період існування музею представник роду котячих тут з'явився вперше. Він має ветеринарний паспорт і всі щеплення, та, відповідно, допущений до роботи. Його головна функція — охороняти фонди від гризунів, але до самих предметів його не пускають, оскільки музейні працівники бояться, що сховається і його не знайдуть серед безлічі музейних предметів. У виставкових залах інколи Семен викликає більше зацікавлення, ніж самі експонати, адже музей розрекламував свого співробітника і тепер кожен хоче його побачити.

У Вінницькому обласному краєзнавчому музеї з 2017 р. працює кіт Шпатель. До музейного закладу від прийшов сам і, за словами співробітників, прибився сюди надовго. Працівники музею зізнаються, що таку кличку придумав охоронець, адже він найчастіше зустрічався з ним у дворі. Більшість робочого часу проводить в експозиційних залах першого поверху, тому деякі відвідувачі сприймаються його як витвір таксидермістів. На відміну від інших вітчизняних музеїв, у Вінниці kota на ніч не залишають. Тому щоранку він чекає на того, хто першим відчинить йому двері, аби скоріше зайняти своє «робоче місце». Найбільше пухнастому представнику роду ссавців подобається проводити час серед артефактів, кісток мамонта та інших експонатів відділу археології. Попри те, що Шпатель полюбляє спати серед експонатів, ще жодного з них він не зламав і не звалив. Музейники закупають для котика корм, але часто підгодовують тим, що приносять із собою. Тому Шпателя в краєзнавчому

музеї не ображають, а навпаки, ставляться як до повноцінного колеги, що в своєрідний спосіб привертає увагу потенційних відвідувачів та дарує їм радість. Адже в музеї відсутні гризуни, тому основні обов'язки kota — приносити естетичне задоволення.

Найвідомішим музейним котом, якому провели цілу піар-кампанію, став котик на ім'я Мурлика. Цю новину висвітлювали всі вітчизняні засоби масової інформації під назвою «Музей шукає kota». У березні 2017 р. Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка відібрав серед 20 претендентів і прийняв на роботу колишнього пацієнта ветеринарної клініки руде кошеня Арчі. Як зазначав директор музею Богдан Тихолоз, така ідея прийшла до нього в межах реалізації програми на посаду директора «Живий музей живої людини». По-перше, давно вже був потрібен медіапривід — зробити музей позитивним та сучасним, а по-друге, це світова музейна практика. Як зазначає керівник музейної установи, сам Франко дуже любив свого рудого kota. На жаль, його ім'я достовірно невідоме, однак є підстави вважати, що він був Мурлика, адже саме так називався кіт у відомій поемі-казці «Лис Микита». Кіт — це добрий дух музею, істога, яка приваблює відвідувачів, перетворює музей на дім. Спочатку котик мешкав у меморіальному будинку Франка, а вже через рік, у 2018 р., його перенесли в дім із літературною експозицією, тому що там більше місця. Саме в цій садибі з'ясувалося, що Мурлика справжній музикант, адже любить «грати» на фортепіано. Як і більшість українських музейних котів, мишей не ловить, а виконує функцію оживлення дому Франка.

Отже, аналіз фелінологічних традицій у вітчизняних музеях виявив, що українські музейники працевлаштовують котів з двох причин. Перша, і найдавніша — боротьба з гризунами та збереження неушкодженості колекційних збірок. Друга — це підвищення популярності музею, залучення нових відвідувачів та друзів. Проте, як показала практика, дуже часто ці дві причини поєднуються і коти виконують подвійну функцію охоронця-медійника того музейного закладу, на утриманні якого перебувають.

Г. Ю. Новікова

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА МУЗЕЙНИЙ ПРОСТІР ХАРКОВА

Інтенсивні глобалізаційні процеси світового простору у 2020 р. продемонстрували негативний наслідок — вірусну пандемію, яка стала активним об'єктом дослідження різних галузей науки. Загальносвітова спільнота вирішуватиме теоретичні й прикладні проблеми, пов'язані із хворобою, швидкістю її розповсюдження, неможливістю її припинення без обмеження кордонів і засобів пересування в межах держави, а також економічними, культурними, політичними та іншими наслідками. Серед усіх сфер суспільного життя, які зазнали збитків у результаті пандемії, є культурно-освітня сфера, зокрема її музейна галузь. І якщо музеї України за рік вчилися виживати за кризових умов, то на рівні теоретичного доробку щодо цього питання та загальнодержавної програми підтримки музейної сфери поки що простежується прогалина.

Протягом 2020 р. музеї всіх форм власності по всьому світу, зокрема і в Україні, зазнавали різних обмежень: повне закриття для відвідувачів,